

Sivullia - 1

HIV/AIDS: UKausingit

Atuagait mitsânut HIV/AIDS Inuit nunalituKauvinginni

Sivullia - 1 – HIV/AIDS: UKausingit

Atuagait mitsânut HIV/AIDS Inuit nunalituKauvinginni

Allatausimajut 2000-mi ukununga
Pauktuutit Inuit AnnauKatigenginnut

PikKujausimajut adjiliugianga tamna allatausimajuk nunalituKaujunut
atuttausonguniammat pikKujitillugu Pauktuutit Inuit AnnauKatigengit.

kenaujangit sivullinginnut (ilanga 1-6) pisimajuk
InosiKatsianimmut Canadami kamajinginnut
ejatsatâttisiKattatunillu amma HIV/AIDS Pitâttailitsininginnut
amma NunalituKait Pigiasiutigillugu Suliaginiattanginnut.

Isumagijaujut uKajait tapsumani atuagatsami pijut allasimajumit
pisimangitangit InosiKatsianimmut Canadami kamajinginnit.

ISBN 1-894396-12-X

Matunga akKisuttausimajuk Alook Ipellie-mut
Allanguattiutinga Heather Campbell

KanuilingagiaKammangât akKisusimatsianingalu
Nortext Multimedia-kunut

Adjinginnik pijausot Inuktitut syllabics,
Labradorimiutitut Kablunâtullu.

Kaujigiallagumaguvit ugvalu tikisaigumaguvit
maunga uKasonguvutit:

ᐱᐱᐱᐱᐱ ᐱᐱᐱᐱᐱ ᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱ

PAUKTUUTIT

Inuit Women's Association

Pauktuutit Inuit Women's Association

192 Bank Street

Ottawa ON K2P 1W8

Phone: (613)238-3977

Fax (613) 238-1787

E-mail: health@pauktuutit.on.ca

Website: www.pauktuutit.on.ca

TusakKauven nipligamâ?

Leetia paitsijuk

AjulikKâgani AIDS-mut pijaudluni 1992-mi, Leetia Geetah aiKattalautuk unuttumaginnut tachânettunut nunalituKauvinnut uKâlautiKagiattudluni ilinniatitsigiattudlunilu Inunnik mitsânut HIV/AIDS-Kanimmasinginnut. Sivungani jârini, kappiasunik AIDS-nik Kimaititsisimajuk nunanganik kamagijaunialidluni Kaujimangitaminut siKingattini. Taimâk pijaunik tasiunniKanalidluni pilluangugiamut AIDS-nut ilinniatitsigiamik puigujauniaganillu taimâk pisimanninga.

PiusiKanningagut piujukkut inosiKasimanimmigut inosiKatsianikkulu, asingit Inuit tukisililauttut ulugiannatunik salakkumautigigiaKajattinillu HIV/AIDS-kut ilonnatigut. Leetia takutitsisongulauttuk ilonnatinik tavatuangugaluagutta asiangutitsisongujugut.

Ukausingit angajukKângata

Veronica Dewar

IsumajâgutiKammagikKunga mit-sânut inosiKatsianingit Kanuingininginnulu Inuit. InosiKatsiatânik atugiaKavuk kamatsianimmik uvattinik, ilinnialuta sunanut inosiKatsiaKattanimmik ammalu atugiamik sunanut ilisaKattamangâta.

Ilonnatik nunalituKauvingit asinginni nunanni tatamimmagittut sutagga HIV/AIDS Kanimmas-et KimattautitsiKattamata sugusinnik tiguagijaugiaKanalittilugit.

Unuttovugut tusasimajugut unikkâsimajanginnik Leetia

Geetah ap amma Kaujimagivunga imminik unuttugalannik. asinginnik Inunnik HIV-ngunigatamik Kanimmasittâsimajunik.

Unuttumaget Inuit tuKutausimaligettut AIDS-kut. KaujisimalikKungalu kappianalittukut unutsivalliatuinatut NunaKakâsimajut inosuttungit aittunattutâKattananginnik.

Pituinnaugongituk sollu Kaujiminginingit ugvalu ilagigumaKatualigamillonet, atammijulli sunanut imminik-kamagitsiagiagimut.

Unuttumagiuvugut Kaujim-

ajut Kanuk pitsâtailingiamut imminik HIV-tâtailingiamut, ajudlulalitaug.

Tamakkua atuagait atugajattatit suliaigiligunni igvit nunanni Kaujivalliagiagutigillugit kinakku-tuinnait Kaujigialel nalâgut.

Nunavut kajusimajutsavut iligiiallagiaKajattinik amma sugusivut. Siagutsuanit piusigiKattalauttatit Inuit Kaujimajut sugiamut Kanuinianginimminik. HIV mânna sakKititsijuk salakkumautimmik. Kaujimajattit suliaigillugulu tamanna salagigajattavut.

KaujijaukKujait

Nakummegattavut tamakkua Pigiasijaummat kati-mattiudlutik IlauKataulauttut: Obed Anoe, Olive Binder, Roda Grey, Vinnie Karetak, Morty Iqqaqsaq, Elena Labranche, Roger Mannilaq, Louisa Ukaliannuk, Maggie Webb, Zipporah Ypma, tamânelaungipata suliaigidlugu pijagettaugajalaungituk. Nakummek allativut Todd Armstrong, aulatsijivut, Catherine Carry amma akKisuijivut allataujunik Veronica Dewar, Tracy O'Hearn amma Janet McGrath. Nakummek ablasângutitsiKattatut, Leonie Kunnuk Inuktitut syllabics amma Hilda Lyall amma Edna Winters Labradorimiutitut oKausinginnut. Nakummek unuluannut allât fifty nunalituKauvinnut Kimiggutillugit ilaKadlutik Dr. Brooks amma Dr. Angel Ottawa-Anniasiugvinganit ikajummagilaummata.

Sivungagut

Tamna saxinik-ilagelik pitalik uKausinik Kaujitsinimmut HIV ammalu AIDS. Tajjangit ukua 1. *HIV/AIDS: UKausingit*; 2. *Timippit Kanimmasinnut akigattuninga amma kamagijauninga HIV-Kammangât*; 3. *HIV: Ulugiannatungit*; 4. *Kanimmasittâtailingiak HIV-mik*; 5. *Annait amma HIV/AIDS*; 6. *Aittunattuit Kanimmaset amma HIV*; Tamakkua atuagait atuKattangit Kaujitsijunit ununinginnilonnit HIV-mit piungilidjusianningit InoKatigennit sutagga ununingit atugasuaguttigik nalâgogajangit ammalu asiangusainamatalu. UKâlaKatiKallutit paitsijimmik, inosiKatsianimmut suliaKattimik ugvalu ânniasiuimik igvit nunalituKauvinni, saninnejuni nunanni ugvalu aullavigigiaKaKattatannut ininginni. Pauktuutit pannainilet atuinnauguttigiamut ammalu saimmatitsigiamik Kaujisutunik inunnt inonikajunut HIV/AIDS-Kadlutik amma asinginnik pisogijammik kenaujaKaligunik.

HIV/AIDS: UKAUSINGIT

Nalunangituk HIV/AIDS-nullu

Mitsânut HIV/AIDS-Kanimmaset

HIV amma AIDS nutât sakKitainnatut Kanimmaset salagijaugasuanningit. Sivulliulauttut pitâsimajut HIV/AIDS Kaujjautainnalauttut sivungani 1980-tet. Taimaigaluattillugu Kimiggujauningit ungatianut 15 jariugaluatillugit Kanimmasinut ejanut akKitaugunnangitunut, suli unuttunik Kaujimangilagut. Unuttumagigalanni tachânettuni nunalinni inuit mâna uppigiasijut HIV/AIDS-lu Kanimmananninginnut ulugianatuninginullu Inunnut.

HIV uKâlautiKangituk ulugiannatuKajunut. IkKanammagittuk ilonnainut tukisigianga **HIV uKâlautilik Kanuk piusiKaKattamangalli** ulugiannatâtsigajattuk kinatuinnamik piungiliudjaupat HIV-mut. kinatuinnak ulugiannatukkut atulippat sollar atungipat pommik ilaKalluni ulugiannatuk HIV-tâtitsigianga.

HIV/AIDS silatsuami Kanimmasiuvuk amma Inuit tachattini nunalet Kangijauniangilat.

Uvagut Inuit atuinnaulikKita kamagiamut nalunagunnaininganik HIV/AIDS-lu uvagut nunalituKauvittini?

Nalunangituk HIV/AIDS-lu

Tukisinik Kaujimautinik mitsânut HIV/AIDS-nullu uKumaittosok. Ilangani uKauset atuttat uKâlautiKaligavit mitsânut HIV/AIDS-nullu uKausiungilat Kaujimajavut uvagut. Tukisigasuanik uKajumik sollu (bacteria)

Kanimmasik ejanut akKitausok, (virus) ejanut akKitaugunnangituk amma (germ) Kanimmasik ajunnanginitsaugajattuk tukisigiamik HIV/AIDS-nullu.

Sunaikkua Kanimmasen?

Inob timinga bellioninettunik kangasotilik. Kanimmaset atausitunnamik kangasotilik. Sitamanik adjigengitunik kangasotiKavuk: ejanut akKitausomik Kanimmasimmik, Kanimmasik taijak fungi-mik Kablonâtut, timpta silatiani asian-gungimagilluni pigusok Kanimmasik amma Kanimmasik ejanut akKitaugunnangituk Ilonatik Kanimmaset KanimmatitsiKattangituk uvattinik. nalunangilalli, ilangit tamâneKattatut inosiKatsiatitsidlutik uvattinik.

Ejanut akKitausok Kanimmasik, fungi amma timipta silatiani kangasok asian-

gungimagidluni

pigusok kangasotik atausik omajuk. Anittigisot, nigisot ilattuvalliasongudlutillu imminik.

Ejanut akKitaugunnangituk Kanimmaset asimmitut pingimagittut pingasuttitut Kanimmasittut. Anittigigunnangituk nigigunnagitullonet ilattuvalliagunnangituk imminik. Tamakkua Kanimmaset ikajuttaugialet iluanit kangasotet timittinik ilattugiallagiamut.

Sunainnâ piungiliudjauning?

Piungiliudjaunik sakKisok Kanga Kanimmaset iluanoppat timipta Kanimmatitsisot uvattinik.

TUKISIANNIK UKAUSINIK SOLLU EJANUT AKKITAUSOK
KANIMMASIK, EJANUT
AKKITAUGUNNANGITUK AMMA KANIMMASIK
AJUNNANGINITSAUGAJAKKOTUK TUKISIGIANGA
HIV/AIDS-NULLU

HIV Kablunâtat Human Immunodeficiency Virus, (HIV-ngunigâttajuk ejanut ikajuttaugnnangituk Kanimmasik). Kanimmasik ejanut ijauttaugunnangituk tamna ânniasiutinut uppigijak pigiasititsiKattaninga AIDS-mik. HIV Kanimmasituinnaungituk. Umagunnagituk silatiani timiup. Atugialik igvit aunnik ugvalu imajjanninganut timet omagumaguni.

Timippit Kanimatujongininga (ilanga timinik pinniaKattatuk Kanimmasinik amma piungiliudjausimajunik) pinniasok ejanut akKitaugunnangitunik sollu nuvaligavit ugvalu ejanut akKitaugunnagitumik nuvaliguvit. HIV pinniKattatuk igvit Kanimatujongininnik, sangetonialitilugu. Sangelivalliatillugu KanimavalliatuinnagajakKutit.

kisiani nalunangitunik Kaujiguvit mitsânut HIV ammalu HIV-Kammangâppit ottutauguvit Kaujigajangilatit piungiliudjausimaninnut HIV-mik. Piungiliudjausimaguvit HIV-mut akunimmagik (ununnisanik senani jârini) Kaujilauts-imanak HIV-Kajutit, HIV-ttâitsigajakKutit kina-tuinnamik ikKagimmagittanik, allât nutagatsanik ugvalu nutagannik amâmattisiliguvit.

Taimâk HIV ilunnelippat timippit pejaugunnaniagunnailuni Kanullonet.

AkKitaugunnangituk HIV

Sunainnâ HIV- Kanigâttunik tukiling?

kinatuinnak HIV-lik (HIV+) aunga ottutaummat Kaujijausimajuk HIV-Kanninganik timingani. kina HIV+ siKasok akunimmagik, allât senait jaret ungatânut, AIDS-mik KanimmasittâkKâ-gatik. PitaKaliguni HIV+ Kanimmasinganik

tagva tunitsigajattut asimminut pitsâtailingikunik ugvalu kapputimmik tapsumingatsainak atullutik mikKutimmik sunatuinnamut. InuKatiKannik suliaKaKatikannimullu ulugiannangitulli.

Sunainnâ HIV- Kanginigâttunimmut tukiling?

kinatuinnak HIV-mik nagvâviugunnangituk (HIV-) aummik petsiviugami nagvâsimangituk HIV-mik. Nalunaniangimagittukut HIV-niKanninganik, magguitulluni ottutaugialik HIV-Kammangât, saxit takKek kingulligetillugit.

Tigusisok timet saxinut takKinut akigattotiniK HIV-mut amma tamakkua ottunet Kinimmata. Tapkunani saxini takKini nalunangilak ulugian-natukkut piungiliudjautitsitailigiaKajuk imminik.

Sunaina AIDS?

AIDS tajak Kablunâut Acquired Immunodeficiency Syndrome (Kanimmasittâsimajuk timipta Kanimmasinut akigattotinginnik sujusaijunik/tuK-unnatujuk.) Unuttugalammaget Kanimannatut inunnut pitâgijauKattatut akigattotingit salagijaulimmata HIV-mut. Tamakkua piungiliudjaujut tajait "pivitsatânnikut piungilititsigiamik". kina AIDS-silik Kanga annak angutillonet Kanimmapata nalliagutuinnait ukua Kanimmaset.

Taipsumani, HIV sujuippat timipta akigattotinganik. Pitâtisiniatillugu inunnik attutaut-

sialautsimangitunik piungiliudjaujamut amma amâlet ânniat kappianiKatsialautsimangitunut sollar inosiKatsianginnadlutik. Tamât kinakut Kaujjaujut AIDS-Kanningit asianik pivitsatânnikut piungilititsisomik piungiliudjaujammijut. Tamakkua immaKâ amma ilanganik asinginnilonnet KanimmaniKaKattamidlutik.

HIV-ttâgajakKinga tagvainâng?

HIV omaKattatuk imanginnit timipta. Ilangit imangit nammatumik HIV-let sakKititsigiamut piungiliudjaujamut ammalu ilangiungitulli. HIV omagunnangituk silatiani timipta sutagga tuKugajammata silatianetualigunik. **HIV piungiliudjiKattatuk allaitausomik.**

Timipta imangit sakKititsivot HIV piungiliudjaugutininginnik ukutigona

- auk
- Kapak
- illiap apKutingata imangani
- illiap imangani
- amâmaup immungani
- itiup nuvaupjangan

Kangatuinnak kina attuipat timipta imanginnik pitalinnik HIV-mik, ulugiannaluagajakKuk aittaugajanninginnut.

Timipta imangit piungiliudjautitsiKattangituk ukutigona:

- Kuik
- anak
- nuvaupjak (ugiak)
- Kugviuligavit

MALUGIGATSAK: Ilangani Kuik, anak ugvalu nuvaupjak auKaKattatut. Sollu auKappata nalliani ulugiannatuKappalaivuk HIV-ttâgiamut.

kina aittunattutâgajakKâ HIV-ming?

ImmaKâ igvit!!!

PiusiuluaKattatut inunnik ulugiannatuniKalua-Kattavut. Sollu sugalaligavit attuinimmut asippit aunganik ugvalu timingita nuvajanginnik taimâk ulugiannagajakKuk HIV piungiliudjautinganik. Paiginik imminik HIV-mit iligiaKavavut Kanuini-anginimmut. Inuit (angutinnik annanillu ilaKaK-attatut, annanik angutinnilu ilaKasok ugvalu angutik angutituinnamik ilaKasok) piKattatuk nalliagut tamakkua atungikuvit pommik, agga-jânik ugvalulonnet nukKatitsisonik imminut ulugiannatunik aittutaugajattuk HIV-kut.

- ilagennik (illiangagut itingagullonet)
- ilagennik Kanitigut (milluanik/aluk-sikatak usunganik kinaup)
- kapputialunnik takkuningatsainak atut-tisinik (nallianutuinnak ejalukattigut allanguagvigillugit uviningit, siutimmiu-tanik naukkutuinnak iliukKainik)
- tigumiaKattaligunilu timiup imanginnik suliaKallutik (inosiKatsianimmut suliaKattet, asingillu)

Nutagait amma ulugiannaniKammijut HIV-mit piungiliudjaugutinginnik maggonut ukutigona:

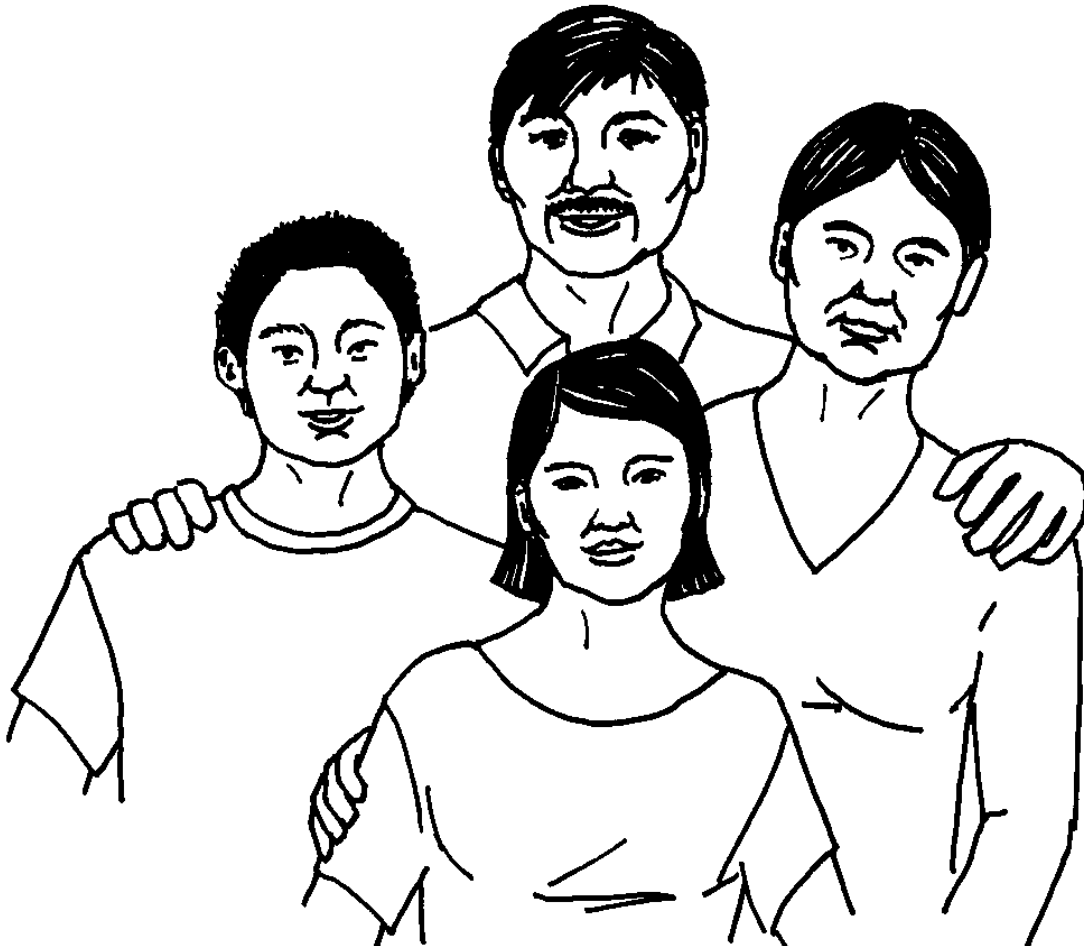
Nutagait inolisimajut annanut HIV+ Katillugit, sulii illianganedlutik ugvalu nagvataugasuadlutik

Nutagait amâmattitauKattatut anânamminut HIV- Katillugu

Tusatsaujuk sollaru kinatuinnak Kaujimajaga ulugiannatuKajuk!

Tagvali, kinatuinnaugajakKuk Kaujimajait. kisiani kina Kaujimatsialippat, **nalunangi-ningata** mitsânut HIV/AIDS-lu. tunitsigajattut imminut asimminullu inunnut ulugiannatumik. Taimaimmat ikKanammagikKuk tamakkua ilonnatik nalâgutillugit KaujiutittâgiaKanninginnik.

Tavatualli Kaujisiutet immigut nammalungilat. Ilangit piusigigajattatit **pitâttailillutit imminik** HIV/AIDS-nillu pisongunnikut Kaujivallianikkulu. Ilanginnuli, tukiKanialittuk asiagogiaKattuk inosigiKattataminik.

kina aittunattutâgajakKâ HIV-ming?

HIV/AIDS pitjutiKaluattuk pitâttailinimmut.
AngajukKât atugiallaKajutsait nalâgut
Kaujisiutinik tunigatsaminik sugusimminut.
AngajukKât kamagialet ilinniatitsigiamut sug-
usimminik pitâttailitillugit allât Kaujimajaugalu-
agunik tamakkua nukappiat ilangani tamma-
songummimata piujongimagittukut tapkutigona.

Uvagut tachattini nunalet isumaKagiaKalittut
mitsânut Kanuk ilinniatitsinialimmangâtta
nunattini ilaKaKattanittinik pitâttailigiamut
Kanimmasittânianginata HIV-mik. Kanuk
pinialikKitâ tamakkuninga piungiliudjausimajun-
ing? Kanuk kamaginialittavon ilannâvut ilavullu
pitalet HIV/AIDS-nillu?

Ilonnata atugiallagiakavugut nalunangitunik!!!

Kaujisiutigiallanik mitsânut HIV/AIDS
Kanimmasinginnut, atuatsisonguvutit aippanganik
atuagammik tapkunani, oKautillugu anniasiugvik
ugvalu inosiKatsianimmut ininginnut
nunalituKauvinni, ugvalu uttulutit ukuninga:

Kagitaujakkut

Health Canada
(InosiKatsianimmut Canadami)
www.hc-sc.gc.ca/aids.htm

Canadian AIDS Treatment Information Exchange
(Canadalimâmi AIDS-nut Anniasiutinginnut
Kaujisiutingit)
www.catie.ca

Canadian Aboriginal AIDS Network (Canadalimâmi
NunaKakKâsimajut AIDS-nut Kaujisannik)
www.caan.ca

Canadian HIV/AIDS Legal Network (Maligatsatigut
Kaujisannik)
www.aidslaw.ca

AkiKangitut fonnivet

Ikajuttauvik fonnik amma AIDS Kaujigumannik
(Western Arctic) 1 (800) 661-0844 ugvalu
920-2121 (Yellowknife) sepamit aifamunut unnusa

Nunavut AIDS Kaujigumannik
1 (800) 661-0795 ugvalu 979-0520 (Yellowknife)
sepamit aifamunut unnusa

Comité des personnes atteintes du virus d'immun-
odéficience humaine du Québec
1 (800) 927-2844 (Montreal)

Newfoundland and Labrador
AIDS katimattigut
1 (800) 563-1575

